

УДК 94 (427)

Оксана Муц

**УКРАЇНОМОВНА ПЕРІОДИКА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (1920–1939 РР.):
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ**

У статті проаналізовано наукові дослідження, присвячені проблемам становлення, існуванню та розвитку україномовної періодики міжвоєнного періоду. Зроблено класифікацію історіографії досліджуваної проблеми, охарактеризовано найцінніші її здобутки.

Ключові слова: україномовна періодика, Західна Україна, міжвоєнний період, історіографія, національна свідомість.

Культурно-освітній розвиток Західної України у міжвоєнний період залишається актуальною темою історичних досліджень. Адже охоплює широкий спектр культурних та освітніх практик того часу. Так, одним із них можемо називати розвиток україномовної періодики, зокрема у міжвоєнний період.

Українська преса виступала не лише історичним джерелом, але й досягненням суспільно-політичного та національно-культурного розвитку. Вивчення історичного минулого не може відбуватися без аналізу україномовної періодики того часу. Дослідники звертаються до преси не лише як додаткового джерела, але й як окремого історичного, культурного, суспільного факту. Преса не тільки підтверджує ті чи інші події, але й передає суспільний настрій того часу.

Багатогранність періодики вимагає аналізу досліджень різних наукових напрямів, враховуючи хронологічні рамки.

Мета дослідження – проаналізувати історіографію україномовної періодики Західної України у міжвоєнний період, виходячи з журналістикознавчого, джерелознавчого та історичного аспектів.

За останні десятиліття дослідження україномовної преси значно активізувалася. Особливою увагою дослідників користуються друковані видання 20–30-х рр. XX ст., що до 1990 р. фактично були не доступними. До того часу про україномовну періодики Західної України україномовної періодики міжвоєнного періоду дізнавалися з фрагментарних відомостей сучасників.

Першим, хто подав статистичні відомості про українську пресу був І.Калинович, який у покажчику української культури помістив реєстр української періодики. Так, згідно з даними І. Калиновича, на території Західної України, що знаходилася під владою Польщі, українською мовою виходило у 1923 р. – 50, у 1924 р. – 54, у 1925 р. – 73 часописів. У 1925 р. нараховувалося 315 україномовних періодичних видань, що видавалися у світі [1]. Крім того, І. Калинович структурував україномовну періодики за змістом, виділивши 15 категорій [2].

Насамперед зауважимо, що важливе місце в структурі досліджень україномовної преси займають нариси І. Кревецького [3], І. Брика [4], М. Возняка [5], у яких висвітлено передумови виникнення періодики та її подальший розвиток, наголошується на чинники, що сприяли її поступу.

Одним із перших здійснив спробу періодизації української преси В. Ігнатієнко, використавши комбінований територіально-етнографічний принцип. Відтак до української преси належали усі часописи, що видавалися на території українських земель та заселених українцями. Початок 20-х рр. XX ст. В. Ігнатієнко назвав періодом відродження преси [6].

До числа перших праць присвячених досліджуваній проблемі, зокрема визначення ролі україномовної періодики у суспільному розвитку українців, відносимо науково-популярну публікацію П. Сагайдачного "Вага і сила преси". Автор стверджував, що "здорова, непідкупна, ідеологічно однородна національна преса – це сила й могутня зброя нації в її боротьбі за долю й майбутнє", відзначаючи, що для недержавного народу вона є "куди важніша". Адже коли бездержавний нарід має змогу мати свою національну пресу – це його скарб, що його повинен берегти, збільшувати і ним багатіти [7, с. 3].

Дослідження історії україномовної преси проводив С. Наріжний, зумівши об'єктивно відобразити цей процес. Автор наголошував на тому, що україномовна періодика кількісно домінувала у Наддніпрянщині, хоч і відзначав, що ситуація змінилася зі встановленням радянської влади. Саме тоді україномовна періодика на сході України почала виконувати соціальне замовлення влади і зростає кількісно. Крім того збільшилась кількість російськомовних часописів: зі 151 у 1920 р. 287 у 1922 р. Натомість на Західній Україні в той час з'явилися нові часописи, що охоплювали політичне, громадське, культурне життя, а також спеціалізовані видання. Відзначимо, що одним із чинників поступу україномовної періодики міжвоєнного часу, С. Наріжний вважав заснування пресових бюро у Берліні, Брюсселі, Женеві, Лондоні, Празі та поширення україномовних часописів в осередках української еміграції, зокрема США, Канаді, Аргентині та країнах Європи [8, арк. 24].

В еміграції також розвивалася україномовна періодика, а відтак і її наукові дослідження. Так, основою для досліджень стають праці А. Животка та Ю. Тернопільського, які першими розпочали вивчення історії української преси, з'ясування проблеми її періодизації тощо. Діаспорні дослідники ґрунтували періодизацію української преси на хронологічному розвитку суспільно-політичного життя краю.

Досягнення А. Животка полягають у тому, що проаналізовано не лише умови існування українського друкованого слова у міжвоєнний період, але й класифіковано тогочасні періодичні видання за профілем: літературно-наукові та наукові часописи; краєзнавчі; книгознавчі; музеєзнавчі; правничі; педагогічні; видання для дітей й молоді, жіноцтва, українського мистецтва, збройної боротьби; релігійно-наукові та релігійно церковні часописи; станові.

Дослідник приділяв увагу видавничій справі, про що свідчать його розвідки щодо рукописної спадщини молоді, а також нарис "Нездійснені пляни видання українських часописів" [9–10]. З урахуванням цих досліджень у 80–90-х рр. XX ст. з'явилося фундаментальна праця з історії української преси під назвою "Історія української преси" [11].

Ю. Тернопільський відзначав, що на території етнографічних українських земель, преса розвивалася у різних політичних і соціальних та економічних умовах. На основі цього виділив 11 періодів її існування. Варто відзначити, що розвиток західноукраїнської періодики автор пов'язував з 1922–1930 рр. і охарактеризував їх як початкову добу боротьби української преси за своє існування, що пізніше перейшла в фазу українізації та відродження [12].

Зауважимо, що з приходом польської влади, у Західній Україні ліквідовано українські друкарні, зокрема припинила вихід щоденна газета "Діло", відновившись лише у 1922 р. Вважаємо 1922 р. початком україномовної періодики цілком вмотивованим.

Вивченням україномовної журналістики в діаспорі займалися також О. Бочковський та С. Сірополко, які видали курс лекцій, присвячений історії преси, її функціям та ролі у суспільному житті. Автори висвітлили діяльність редакційного апарату "Діла" і "Ради" у міжвоєнний час, порівнюючи зі світовими прикладами щоденної преси. Виділяючи завдання української преси того часу, вони відзначали, що вона повинна "дбайливо реєструвати кожний дорібок української культури" [13, арк. 28].

У радянський період дослідження україномовної періодики Західної України не було актуальним і взагалі закритим. Відтак, наукові праці того часу відзначаються тенденційністю і вірністю партійній позиції, позбавлені об'єктивності, хоч і багаті фактологічним матеріалом.

Першою спробою дослідження західноукраїнської міжвоєнної преси стала стаття Я. Дашкевича "Комуністична та радянська преса в Західній Україні у 1919–1920 рр.", опублікована у 1958 р. на сторінках Українського історичного журналу. Причиною для порушення цієї теми на той час, став посилений інтерес до революційного руху в Західній Україні [14].

Надбаннями радянської науки є праці, присвячені виданням КПЗУ та інших політичних партій, що діяли в Західній Україні. Комуністичну пропаганду КПЗУ упродовж 1919–1939 рр. висвітлив Й. Цьох, скориставшись загальною періодизацією комуністичного руху в Західній Україні. Автор аналізував легальні та нелегальні радянські партійні видання. Усі видавничі процеси Й. Цьох відображав як результат становлення та поширення радянської ідеології, висвітлюючи суспільно-політичну ситуацію в краї з партійного погляду. Автор зазначав, що перші легальні часописи комуністичної партії у Галичині виходили польською мовою і жодним словом не вказували на приналежність до неї. Чіткіше про свою позицію могли заявити газети і журнали, що виходили за межами України і мали статус нелегальних. Висвітлюючи історію комуністичної періодики Західної України, автор зупиняється на критиці національно-демократичних видань і тим, напевне, показує факт визнання їхньої популярності та впливу. Крім того, у дослідженні можна відстежити думку автора про пріоритетність пропагандистських завдань, що покладалися на пресу [15].

Дослідження періодичних видань КПЗУ та "Сельробу" проводив М. Олексюк, висвітлюючи їх як метод боротьби щодо захисту інтересів СРСР. Відтак обґрунтовував появу нових радянськості видань активним розвитком цих ідей в суспільстві, оминаючи їх пропагандистські завдання [16].

Основні тези радянських дослідників щодо розвитку преси формувалися так: масова преса українською мовою – це дітище радянської влади; від заборон і переслідувань друковане слово звільнила соціалістична революція [17, с. 48]. Відтак, західноукраїнські періодичні видання національно-демократичного чи націоналістичного спрямування міжвоєнного часу були закритою темою, адже вони такі висновки могли б дискредитувати.

Зі здобуттям незалежності робота в напрямку дослідження україномовної періодики міжвоєнного часу поживалася. У перший рік незалежності України з'явилося бібліографічне дослідження, що відкрили невідомі сторінки історії україномовної української преси. Одним із перших спробував сформулювати бібліографію україномовних часописів Є. Місило. Він класифікував

періодику Західної України за партійно-політичною приналежністю, а також легальністю чи нелегальністю функціонування. Так, згідно його даних найчисельнішу легальну пресу мало Українське національно-демократичне об'єднання, видання якого концентрувались у Львові [18].

У числі перших незалежних дослідників української преси був І. Крупський, який в журналістикознавчих працях зумів підняти проблему вивчення історії української періодики, стверджуючи, що, незважаючи на усі старання тоталітарного режиму знищити українську національну періодику, вона залишається невід'ємною сторінкою суспільно-політичного та національно-культурного розвитку. Згодом науковець опублікував дослідження, присвячене національно-патріотичній журналістиці України кінця XIX ст. – початку XX ст., зрівнявши галицьку пресу із наддніпрянською [19]. А вже до того часу вважалося, що розвиток журналістики відбувався тільки на Великій Україні.

Західноукраїнська періодика стала об'єктом дослідження для С. Костя, який вивчав проблеми функціонування, тематики публікацій преси краю на початку XX ст., а також її роль в суспільно-політичному житті. Останній аспект повною мірою висвітлений у монографії "Західноукраїнська преса першої половини XX ст. у всеукраїнському контексті", приділивши особливу увагу аналізу структурних елементів західноукраїнської преси, серед яких виділяється преса політичних рухів, громадських товариств та організацій. Крім того, висвітлено основні ідеї тематичності західноукраїнської преси викликані часом та їх значення для збереження української національної свідомості [20].

Повномасштабне вивчення історії української періодики розпочалося у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника, там у 1993 р. засновано відділення "Науково-дослідний центр періодики". Результатом роботи науковців центру стали матеріали до бібліографії, видані під редакцією М. Мартинюка [21], М. Романюка [22], М. Галушко [23–24].

Вагомим добробком науковців центру стала колективна праця "Українські часописи Львова 1848–1939 рр." [25] Названі дослідження стають дороговказом для дослідників української преси, оскільки містять інформацію про часописи із зазначенням місця збереження на сьогодні.

Чільне місце у дослідженні історії української преси посідає монографія Л. Сніцарчук "Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс". Автор аналізує політико-правові умови існування української преси у міжвоєнний період. У дослідженні акцентовано увагу на висвітленні розвитку та функціонування журналістики в цілому [26].

Вагомим внеском в історію українського пресознавства стало глибоке дослідження нормативно-правового забезпечення існування періодики, визначено тематичну типологізацію часописів. Відзначимо, що автор звернула увагу на особливості роботи та професійну підготовку журналістів краю у міжвоєнний період, що до цього часу не мало висвітлення. Л. Сніцарчук відтворила журналістський процес, становище преси в умовах польської влади в Галичині у 20–30-х рр. XX ст., відтак практично не проаналізувала окремі тематичні публікації тогочасної періодики, присвячені культурно-освітньому розвитку краю.

Грунтовне дослідження часописів "Діло" та "Літературно-наукового вісника" провів Ю. Шаповал. Автор особливий акцент зробив на змістовому аналізі часописів і висвітлив газету, як трибуну вільного слова, охопивши своїм дослідженням журналістський, тематичний, громадсько-політичний та культурний аспекти названих видань, а також на прикладі них визначав їх роль [27].

Історію українського друкованого слова доповнюють праці, присвячені його творцям. Так, колективна монографія "Іван Тиктор: талант і талант" дає відповідь на низку актуальних питань пресовидавничої діяльності Львова і певною мірою західноукраїнського краю загалом [28]. Про творців української преси знаходимо відомості у матеріалах до енциклопедичного словника "Українська журналістика в іменах", зокрема можемо познайомитися з біографічними довідками та їх діяльністю як репортерів чи редакторів М. Голубця, Д. Донцова, О. Кузьми, Д. Паліїва, В. Целевича, С. Барана, К. Пелехатого, С. Вітика та ін. [29].

Відзначимо, що вивчення західноукраїнської преси є актуальним серед польських дослідників, зокрема Є. Яровецького і Б. Гора [30]. Автори висвітлювали умови розвитку як польської, так і української періодики міжвоєнного часу, визначаючи чинники, що впливали на цей процес з боку офіційної влади.

Таким чином, названі праці характеризують журналістський процес Західної України у міжвоєнний період.

Основними завданнями історичної науки у дослідженні фактологічного матеріалу, що міститься на сторінках української періодики, враховуючи умови функціонування, специфіку видання та об'єктивність інформації про ту чи іншу подію, визначення ролі преси не лише як засобу масової інформації чи історичного джерела, але як елементу культурного розвитку народу, є суспільно-політичне життя Західної України у міжвоєнний період.

Одним із перших, хто намагався дослідити історію україномовної періодики Західної України у міжвоєнний період був Ю. Сливка. Автор зумів відтворити основні події суспільно-політичного життя, ґрунтуючи своє дослідження на значному пласті документальних архівних матеріалів [31].

Від часу здобуття незалежності до сьогодення значно доповнилися історіографія наукових досліджень, присвячених історії Західної України у міжвоєнний період. Серед них ми виділяємо праці Л. Зашкільняка, М. Крикуна [32], О. Красівського [33], Л. Алексієвець [34], що значною мірою висвітлюють українсько-польські взаємини 20–30-х рр. XX ст.

Нарис суспільно-політичного руху Галичини зробив М. Кугутяк. Дослідник визначив особливості політичного структурування громадськості краю у міжвоєнний період, а також висвітлив відносини між різними політичними організаціями [35]. Згодом науковець окрему працю присвятив українській націонал-демократії початку XX ст, зупинившись на детальному аналізі УНДО. Так, автор відзначив, що одним із способів розбудови партії та основою організаційно-партійної діяльності була преса [36].

Політичну історію Західної України міжвоєнного періоду досліджував І. Васюта, проаналізувавши основні чинники, що сприяли популяризації тогочасних політичних ідей [37]. Відзначимо, що оскільки значна частина періодичних видань Західної України міжвоєнного часу були пресовими органами політичних партій чи організацій, відтак зацікавлення становлять історичні праці присвячені аналізу політично-партійного життя краю.

Політичні процеси міжвоєнного часу, що відбувалися у Західній Україні стали предметом дослідження для М. Швагуляка [38–39], О.Зайцева [40], І. Дробота [41], Р. Демчишака [42], О. Федоріва [43] та інших.

Варто відзначити праці, присвячені окремим західноукраїнським політичним партіям. Так, І. Соляра [44], І. Федика [45–46], які досліджували діяльність Українського національно-демократичного об'єднання, І. Райківського – Української соціал-демократичної партії [47], Ю. Сливку – Комуністичної партії Західної України [48]. Характерною рисою для них є висвітлення діяльності цих політичних структур через їх пресові органи.

Значної уваги заслуговують праці, присвячені історії УВО та ОУН, зокрема про діяльність першої насамперед дізнаємося із видання пропагандивного відділу організації, що упорядкував у 2007 р. Є. Філь [49].

Дослідженню націоналістичного руху в Західній Україні присвятив історичний нарис В. Мартинець "Українське підпілля від УВО до ОУН", що базується на документах і спогадах. Автор обґрунтував важливість пропагандистської роботи для ОУН, зупинився на характеристиці ідеологічної та організаційної проблематики "Національній думці", а також розкрив основні причини заснування та діяльності часописів "Сурма", "Розбудова нації" [50].

Крім того, ця тема була актуальною для З. Книша [51]. П. Мірчука [52] "Нарис історії ОУН". Так, П. Мірчук не лише розкриває діяльність УВО та ОУН у Західній Україні, але й знайомить нас із іншими політичними партіями того часу, визначаючи відношення націоналістичних організацій до них. у контексті політичної діяльності УВО та ОУН, автор визначає місце і роль україномовної періодики, зокрема часописів, що були їх пресовими органами. Основна мета часописів полягала у ідеологічно-політичній і психологічній підготовці для створення ОУН.

Варто відзначити, що історія ОУН є актуальною не лише в Україні, але й за її межами. Так, Р. Висоцький опублікував польський погляд на цю тему, окресливши діяльність організації у Другій Речі Посполитій, а відтак намагався розкрити цю тематику в загальноєвропейському контексті. Автор зазначає, що надзвичайно важливою складовою у діяльності ОУН була агітаційно-пропагандистська і виховна робота. Одним із засобів чого була періодична преса. Варто зауважити, що, на думку дослідника, видавнича діяльність організації базувалася на успадкованих від попередніх структур принципах.

Культурно-освітня діяльність ОУН стала предметом окремого дослідження В. Ухача [53]. Автор стверджував, що українська революція мала відбутися одночасно в духовно-культурному, внутрішньо-суспільному та зовнішньо-політичному сферах життєдіяльності народу.

Збереження української культури та освіти були пріоритетними програмними пунктами ОУН, відтак автор аналізував та висвітлював їх реалізацію. Він наголошував на створенні осередку видавничої допомоги масової освіти (ОВДМО). Варто відзначити, що В. Ухач більше уваги приділив висвітленню саме планам націоналістів і менше – методам і засобам їх втілення. У цій праці часописи виступили лише джерелом, а не основою розкриття їх потенціалу як методу культурно-освітньої роботи.

В. Ухач проаналізував культурно-освітню діяльність ОУН і не оминув увагою пресовидавничу діяльність організації.

Варто зауважити, що пропагандистську діяльність УВО та ОУН, присвячені окремі публікації М. Посівнич [54], Б. Галайко [55], Б. Ревера [56].

Фрагментарні відомості про журналістську діяльність громадсько-політичних діячів, зокрема соціал-демократичної партії подавав О.Жернокієв та І.Райківський, зокрема про видавця газети "Земля і воля" – М.Ганкевича [57].

З метою аналізу окремих аспектів культурно-освітнього розвитку Західної України у міжвоєнний період аналізуємо праці, присвячені цим аспектам. Історію діяльності товариства "Просвіта" на Західній Україні висвітлив І.Зуляк [58]. Ґрунтовно дослідивши усі складові культурно-освітньої роботи товариства, зокрема і видавничої. Роль шкільництва та освіти і вплив преси на ці процеси аналізував Б. Ступарик [59]. Роль і місце західноукраїнської інтелігенції у розвитку загальнополітичних процесах, а також і української культури визначив О. Рубльов [60]. Відзначимо, що дослідник висвітлив наукові та культурні зв'язки інтелігенції УСРР та Західної України у сфері видавництва. О. Рубльов наголошує на про особливостях цензури радянського уряду 20–30-х рр. XX ст. щодо західноукраїнських видань.

Отже, україномовна періодика Західної України у міжвоєнний період виступала засобом та формою культурно-освітнього розвитку. Автори публікацій намагалися всебічно проаналізувати суспільно-політичні процеси, що відбувалися в Західній Україні, приділяючи основну увагу пресі як історичному джерелу, її аналізу через призму журналістики. Взаємозв'язок журналістських та історичних аспектів дослідження дає можливість повноцінно визначити місце та роль україномовної періодики у національно-культурних процесах, що відбувалися у Західній Україні в міжвоєнний період.

Список використаних джерел

1. Калинович І. Показчик української культури за 1925 рік / Калинович І. – Львів-Київ: 3 друкарні видавничої спілки "Діло", 1926. – 20 с. 2. Калинович І. Українська преса у 1924 р. / І. Калинович // Діло. – 21 вересня 1924. – С. 2. 3. Кривецький І. Початки преси на Україні 1776–1850 рр. / Кривецький І. // Записки НТШ. – 1926. – Т. CXIV – CXLV. – С. 185–208. 4. Брик І. Початки української преси в Галичині і Львівська ставропігія / Брик І. // Збірник Львівської Ставропігії: Минуле і сучасне: Студії, замітки, матеріали. – Т.1 / За ред. д-ра К. Студинського. – Львів, 1921. – Т. 1. 5. Возняк М. З зарання української преси в Галичині / Возняк М. // Записки НТШ. – 1912. – Т.61. – С. 140–159. 6. Ігнатієнко В. Українська преса (1816 – 1923 рр.): Історико-бібліографічний етюд / Ігнатієнко В. – К.: Держвидав України, 1926. – 38 с. 7. Сагайдачний П. Вага і сила преси / Сагайдачний П. – Краків: Українське видавництво, 1941. – 30 с. 8. Центральний державний історичний архів у м. Львові. – Ф. 309. – Оп.1. – Спр. 1669. 9. Животок А. Нездійснені пляни видання українських часописів / Животок А. – Авсбург: Накладом Товариства прихильників УВАН, 1949. – 23 с. 10. Животок А. Рукописні часописи української молоді / Животок А. – Львів: Накладом Тов-а "Взаємна поміч українського вчителства", 1938. – 27 с. 11. Животко А. Історія української преси / Животко А. – Мюнхен: Український технічно-господарський інститут, 1990. – 334 с. 12. Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття / Тернопільський Ю. – Джерзі Ситі: М. П. Коць, 1974. – 230 с. 13. Бочковський О., Сірополко С. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) / Бочковський О., Сірополко С. – Мюнхен: Український-технічно господарський інститут, 1993. – 204 с. 14. Дашкевич Я. Комуністична та радянська преса в Західній Україні у 1919–1920 рр. / Дашкевич Я. // Український історичний журнал. – 1958. – № 1. – С. 117–125. 15. Цьох Й. Т. Комуністична преса Західної України (Роль друкованої пропаганди в ідеологічній діяльності КПЗУ) 1919–1939 рр. / Цьох Й. Т. – Л.: Видавництво Львівського університету, 1986. – 269 с. 16. Олексюк М. М. Прогресивна преса Західної України в боротьбі на захист СРСР (20–30-ті роки) / Олексюк М. М. – К.: Наукова думка, 1973. – С. 227. 17. Історія української літератури початку XX ст. / Відповідальний редактор: П. Колесник. В 5 т. – Т. 5. – Київ, 1968. – 323 с. 18. Місило Є. Бібліографія української преси в Польщі (1918–1939 рр.) і Західноукраїнської народної республіки (1918–1919 рр.) / Місило Є. – Едмонт-Альберта: Вид-во Канадського інституту українських студій Альбертського університету, 1991. – 250 с. 19. Крупський І. Національно-патріотична журналістика України (друга половина XIX – перша чверть XX ст.) / Крупський І. – Львів: Світ, 1995. – 184 с. 20. Кость С. Західноукраїнська преса першої половини XX ст. у всеукраїнському контексті: (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування) / Кость С. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 510 с. 21. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.). Матеріали до бібліографії / Мартинюк М. – Львів, 1998. – 298 с. 22. Періодика Західної України 20–30-х рр. XX ст. матеріали до бібліографії. – Львів: Видавничий центр "Фенікс", 1998. – 328 с. 23. Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879–1944 рр.) / Галушко М. – Львів, 2001. – 301 с. 24. Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944 рр.) / Галушко М. – Львів, 2008. – 352 с. 25. Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: історико-бібліографічне дослідження У 3-х т. – Т. 3; Кн. 1, 2 – Львів: Світ, 2003. 26. Сніцарчук Л. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістскознавчий дискурс / Сніцарчук Л. – Львів, 2009. – 416 с. 27. Шаповал Ю. Г. Національна журналістика: наукові праці. В 2 т. / Шаповал Ю. Г. – Львів, 2006. 28. Іван Тиктор: талан і талант /Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Є. Огар та ін., кер. авт. Колективу О. Думанська. – Львів: Українська академія друкарства, 2007. – 240 с. 29. Українська журналістика і іменах: матеріали до енциклопедичного словника / за редакцією М. Романюка. Львів, 2002. 30. Jarowiecki J., Góra B. Prasa Lwowska

w dwudziestoleciu międzywojennym. Proba bibliografii / Jerzy Jarowiecki, Barbara Góra. – Krakow: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1994. – 241 s. 31. Сливка Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939) / Сливка Ю. – К: Наукова думка, 1985. – 272 с. 32. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. – 752 с. 33. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблеми польсько-українських стосунків / Орест Красівський. – Львів: Вид-во ЛФУАДЦ, 2000 – 416 с. 34. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави. 1918–1926 / Леся Алексієвець. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с. 35. Кугутяк М. Галичина: Сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (ХІХ ст. – 1939 р.) Микола Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с. 36. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929) В 2-х т. – Т. 1 / Микола Кугутяк. – Київ-Івано-Франківськ: Плай, 2002 – 536 с. 37. Васюта І. Політична історія Західної України (1918–1939) / Васюта І. – Львів: Каменяр, 2006 – 335 с. 38. Швагалоук М. Суспільно-політична ситуація у Західній Україні на початку 30-х років ХХ ст. / Швагалоук М. // Записки НТШ. – 1991. – Т. ССХХІІ. – С. 111–145. 39. Швагуляк М. Партійні поділи і загальнонаціональні інтереси: проблема політичної консолідації українського національного руху Галичини. 1919–1939 рр. / Швагуляк М. // Другий міжнародний конгрес українців / Львів, 22–28 серпня 1993 р. Доповіді і повідомлення. Історія ч. І. – Львів: Атлас, 1994. – С. 92–98. 40. Зайцев О. Націоналізм і національна демократія в Західній Україні у 1920–30-х роках / Зайцев О. // Другий міжнародний конгрес українців / Львів, 22–28 серпня 1993 р. Доповіді і повідомлення. Історія ч. І. – Львів: Атлас, 1994. – С. 85–90. 41. Дробот І. Протистояння польській владі у Східній Галичині в 1920 – 1930-ті рр. / Дробот І. // Пам'ять століть. – 2001. – № 6. – С. 66–75. 42. Демчишак Р. Міжпартійне порозуміння в програмах та діяльності легальних українських політичних партій Західній Україні у 1920–1930-х рр. / Демчишак Р. // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Unir/2007_19/14.pdf. 43. Федорів О. Радянське врядування в Західній Україні в контексті політики СРСР (1923–1928 рр.) / Федорів О. // Галичина. – 2008. – Вип. 14 – С. 24–29. 44. Соляр І. Українське національно-демократичне об'єднання перший період діяльності (1925–1928 рр.) / Ігор Соляр. – Львів, 1995. – 68 с. 45. Федик І. І. Українські політичні середовища Галичини у ставленні до Польщі: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. іст. наук: 07 00 01 "Історія України" / Федик І. – Л., 1999. – 19 с. 46. Федик І. УНДО, ОУН: ставлення до Польщі / Федик І. – Львів, 1998. – 80 с. 47. Райківський І. Українська соціал-демократична партія (1928–1939 рр.) / Ігор Райківський. – Івано-Франківськ, 1995. – 66 с. 48. Сливка Ю. Історія КПЗУ / Сливка Ю. – Львів: Каменяр, 1989. – 123 с. 49. УВО: Видання пропагандивного відділу Української Військової Організації 1929. / Упорядник Є. Філь. – 2007. – 67 с. 50. Мартинець В. Українське підпілля від УВО до ОУН. Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму / Мартинець В. – Вінніпег, 1949. – 425 с. 51. Книш З. Становлення ОУН / Книш З. – К.: Вид-во. ім. О. Теліги, 1994. – 128 с. 52. Мірчук П. Нарис історії ОУН / Мірчук П. – Мюнхен-Лондон-Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968 – 639 с. 53. Ухач В. ОУН: культурно-освітня діяльність (1929–1944 рр.) / Василь Ухач. – Тернопіль: Джура, 2005. – 152 с. 54. Посівнич М. Форми та методи агітаційно-пропагандистської діяльності ОУН у 1929–1939 рр. / Микола Посівнич М. // Український визвольний рух. – 2007. – №9. – С. 61–78. 55. Галайко Б. Часопис "Сурма" – пресовий орган пропаганди Української військової організації / Галайко Б. // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Armiya/2008_612/18.pdf. 56. Ревера Б. Часопис "Заграва" (1923–1924 рр.): історико-тематичне дослідження / Ревера Б. // Збірник праць науково-дослідного центру періодики. – 2000. – Вип. 8. – С. 118–121. 57. Жерноклеєв О., Райківський І. Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії / Жерноклеєв О., Райківський І. – К.: Основні цінності, 2004. – 233 с. 58. Зуляк І. Діяльність "Просвіти" у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939) / Іван Зуляк. – Тернопіль: Воля, 2005. – 946 с. 59. Ступарик Б. М., Моцюк В. Д. Ідея національної школи і національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772 – 1939 роки) / Ступарик Б. М., Моцюк В. Д. – Коломия: Вік, 1995. – 173 с. 60. Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) / Рубльов О. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – 348 с.

Оксана Муц

УКРАИНОЯЗЫЧНАЯ ПЕРИОДИКА ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ (1920–1930 ГГ.): ИСТОРИОГРАФИИ ПРОБЛЕМЫ

В статье проанализированы научные исследования, посвященные проблемам становлению, существованию и развитию межвоенной прессы. Предпринята попытка классификации историографии данной проблемы.

Ключевые слова: украиноязычная периодика, Западная Украина, межвоенный период, историография, национальное сознание.

Oksana Muts**UKRAINIAN LANGUAGE PERIODICALS IN WESTERN UKRAINE (1920–1939):
HISTORIOGRAPHY OF PROBLEM**

The article analyzes the research devoted to problems of formation, existence and development of the interwar press. An attempt of classification of the historiography of the problem.

Key words: Ukrainian language periodicals, Western Ukraine, the interwar period, historiography, national consciousness.

УДК 94 (477.8):930.1**Тетяна Гуменюк****СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В
ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 40-Х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ
60-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті проаналізовано сучасні українські дослідження історії розвитку історичної науки в другій половині 40-х – першій половині 60-х років ХХ століття, впливу суспільно-політичної ситуації в західних областях УРСР країни на становище історичної науки. Автор висвітлює наукові здобутки сучасників з історії розвитку історичної науки у повоєнний період.

Ключові слова: повоєнний період, західні області УРСР, історична наука, історіографія, радянський тоталітарний режим.

Історіографія незалежної України характерна появою когорти політично незааганжованих істориків, які формують нові підходи у виробленні сучасної концепції вітчизняної історіографії, а також якісною зміною наукових поглядів науковців старшого покоління. Сьогодні значно активізувався інтерес до вивчення питань, пов'язаних із розвитком історичної науки в УРСР у другій половині 40-х – початку 60-х років ХХ століття.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає у тому, що специфічною ознакою сучасної української історіографії є також й те, що на початку 90-х років відбувалось нагромадження історичних знань, пов'язане із відкриттям для дослідників нових архівних фондосховищ і заборонених раніше праць істориків. Львівський історик Л. Зашкільняк справедливо зазначає, що після десятиліть панування у вітчизняній (радянській) історіографії офіційної методологічної доктрини (марксистсько-ленінського вчення) виникли сприятливі перспективи вільного вибору кожним дослідником відповідної його знанням, досвіду та ідеологічним чи політичним поглядам, методологічної орієнтації [1, с. 7].

Метою цієї статті є комплексний аналіз досліджень сучасних українських істориків щодо питань розвитку історичної науки в західних областях УРСР у повоєнне двадцятиріччя.

Тоталітарний режим докорінно змінив призначення української історіографії, перетворивши її у послухну ідеологічну служанку, засіб боротьби з так званою "буржуазною історіографією", її школами та представниками [2, с. 121]. У повоєнний період відбулось поновлення та різке посилення ідеологічного диктату партійно-радянських органів на українську історичну науку, передусім, на академічну, задля остаточного її одержавлення та перетворення на допоміжний засіб в утвердженні ідеології сталінізму.

Справедливо зазначав М. Коваль, що серед інших гуманітарних наук і предметів історичним дисциплінам в СРСР було визначено особливе місце та роль [3, с. 3]. Наслідки нещадної, замішаної на страху, непримиренності і примусі "марксистсько-ленінської" переорієнтації радянської історичної науки дорого обійшлися українській історіографії. Було остаточно обірвані наукові традиції та надбання [3, с. 24].

Історики Я. Ісаєвич, Я. Калакура, М. Коваль, С. Кульчицький досліджували розвиток української історичної науки у післявоєнний період, її методологічні засади, принципи формування, вплив суспільно-політичної ситуації, ідеологічних чинників на діяльність істориків, репресивні кампанії сталінського режиму [3–6]. М. Коваль зазначав, що у 30–40-і рр. ХХ ст. цікавили важливі проблеми української історії, що виходили далеко за рамки історіографії, набуваючи значного суспільно-політичного резонансу. Передусім це проблеми історичного поступу УРСР, її політичного становища і курсу, взаємин зі слов'янським світом, особливо з Росією [3, с. 18].

Ситуацію у західноукраїнському регіоні, зокрема діяльність львівських істориків у другій половині 40-х – початку 50-х років висвітлював М. Коваль. Оскільки у львівських істориків, на його